

Grębecka, Wanda / Furmanowa, Mirosława

Henryk Bukowiecki (1903-1986)

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 32/3-4, 771-776

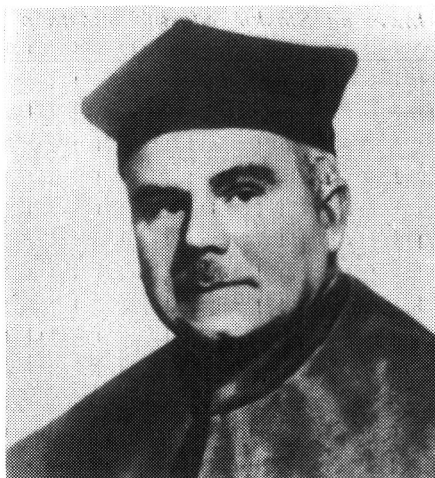
1987

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

HENRYK BUKOWIECKI
1903—1986

Prof. dr Henryk Bukowiecki urodził się 17 stycznia 1903 r. w Warszawie. Dyplom magistra farmacji uzyskał w 1925 r. na Oddziale Farmaceutycznym Uniwersytetu Warszawskiego. Pracę naukowo-dydaktyczną rozpoczął jeszcze w czasie studiów, obejmując od 1.I.1925 r. stanowisko młodszego asystenta w Zakładzie Farmakognozji i Botaniki Lekarskiej UW. Starszym asystentem został od 1.XI.1925 r., a adiunktem prowadzącym wykłady i ćwiczenia z botaniki — od 1.X.1933 r. Doktorat uzyskał w dniu 11.VI.1939 za pracę pt. *Helleborus purpurascens W. et K., studium farmakognostyczne*, promotorem był prof. dr hab. farm. Antoni Ossowski. Dr H. Bukowiecki doskonalił swoją wiedzę również zagranicą, w 1931 r. przebywał w Paryżu w Katedrze Farmakognozji oraz w Ogrodzie Botanicznym, a także w Berlinie w tamtejszym ogrodzie botanicznym. Utrzymywał też kontakty naukowe z Instytutem Botaniki w Leningradzie i Kijowie.

Po wybuchu wojny dr H. Bukowiecki wykładał botanikę farmaceutyczną na tajnych kompletach od 1. XI.1939 r. aż do Powstania Warszawskiego. O atmosferze pracy w tamtych trudnych i niebezpiecznych czasach napisał prof. dr H. Bukowiecki artykuł pt. *Tajne studia farmaceutyczne w Warszawie w latach 1939—1944. Pamięci poległych uczestników tajnego nauczania* (Kwartalnik AM w Warszawie, 1973,2,145).

Poza działalnością dydaktyczną dr H. Bukowiecki w okresie okupacji pracował w aptekach warszawskich: S. Klawego i A. Ossowskiego. Po upadku Powstania Warszawskiego prowadził Składnicę Sanitarną w Milanówku, obsługującą 14 szpitali ewakuowanych z Warszawy, a następnie przez osiem miesięcy (do końca maja 1945) pracował w Częstochowie jako zastępca kierownika apteki szpitalnej oraz wykładowca na kursach uniwersyteckich.

Po powrocie do Warszawy natychmiast przystąpił do współorganizowania Wydziału Farmaceutycznego jako adiunkt, a następnie kierownik Zakładu Botaniki Farmaceutycznej UW. Habilitował się 11.XII.1945 r. na podstawie rozprawy pt. *O nostrzyku polskim*, „*Melilotus polonicus* (L.) Desr.“. Nominację na profesora nadzwyczajnego otrzymał 11.VIII.1947 r., a na profesora zwyczajnego 22.IX.1964 r.

Zostając kierownikiem Katedry Botaniki Farmaceutycznej w 1946 r. ówczesny docent dr hab. Henryk Bukowiecki pokonywał wiele trudności, aby właściwie zorganizować zajęcia dydaktyczne i rozwijać badania naukowe. Dziedziny, które szczególnie Profesora interesowały i z którymi związana była jego działalność naukowa, to: cytologia eksperymentalna, histochemia, anatomia roślin, fizjologia, ekologia, geografia, fitochemia, systematyka, a w późniejszych latach taksonomia numeryczna i kultura *in vitro* tkanek roślin leczniczych. Prace z tych ostatnich dziedzin należały do pionierskich w Polsce. Tej tematyce poświęcone były cztery rozprawy doktorskie, których Profesor był promotorem i jedna praca habilitacyjna. Dotyczyły one gatunków z rodzin: grzybieniovatych, jaskrowatych, motylkowatych i wierzbowatych.

Ze wszystkich jednak dyscyplin szczególnie lubił Profesor systematykę roślin, w różnorodnych pracach naukowych wiele uwagi poświęcał zagadnieniom nomenklatury i nazewnictwa oraz stosunkom pokrewieństwa roślin. Ulubionym dziełem Profesora, po które często sięgał, był osobiście przewieziony przez Niego z Londynu w 1963 r. 14-tomowy wówczas *Index Kewensis Plantarum Phanerogamarum*, zawierający bibliografię roślin kwiatowych. Dar ten otrzymał od swojego ucznia dra Jana Ludwika Sikorskiego, który do wyboru zaproponował Profesorowi samochód jako rzecz równie cenną.

Prof. dr hab. Henryk Bukowiecki był zamięłowanym dydaktykiem. Dbał o stałe unowocześnianie procesu dydaktycznego. Był współautorem opracowanego po reformie studiów programu biologii, przystosowywał do aktualnych potrzeb farmacji program botaniki farmaceutycznej. Z tych dwóch przedmiotów prowadził wykłady dla studentów I-go roku Wydziału Farmacji. Po przejściu na emeryturę w 1973 r. wykładał zoologię i propedeutykę farmacji. Przez 20 lat (1947—1966) odpowiadał za zajęcia z botaniki na Wydziale Weterynaryjnym SGGW w Warszawie, pozostawiając po sobie trwałą pamięć wśród licznych uczniów, obecnych lekarzy weterynarii.

Prof. dr H. Bukowiecki był nie tylko przyrodnikiem ale i humanistą o zainteresowaniach światem przeszłości. Ta rozległa wiedza przejawiała się szczególnie w działalności dydaktycznej Profesora, który nie tylko rozwijał umysły studentów ale i kształtował ich charaktery. Każdy wykład był lekcją patriotyzmu i kultury akademickiej dla młodego pokolenia. Mówił zawsze piękną i nieskazitelną polszczyzną, dbał o czystość języka polskiego, utrwał w świadomości współczesnej młodzieży zdobycze ich poprzedników. Pracami studenckimi interesował się do ostatnich dni swego życia, był recenzentem prac magisterskich, uczestniczył w spotkaniach ze studentami. Kochał młodzież i pracował dla niej z niezwykłą energią.

Rozległa wiedza humanistyczna Profesora spowodowała, że drugim nurtem Jego działalności były studia poświęcone historii botaniki i farmacji. W znajomości historii Wydziału Farmaceutycznego prof. dr H. Bukowiecki nie miał równego sobie. Był przecież świadkiem powołania Wydziału w 1926 r. i uczestniczył w stałym jego rozwoju. Pierwszy wystąpił z projektem nadania salom wykładowym przy ul. Banacha 1 imion zasłużonych nauczycieli prof. dra Bronisława Koskowskiego i prof. dra Bolesława Olszewskiego. Sam opracował i przedstawił działalność tych profesorów na uroczystości, która odbyła się 24 października 1984 r. Prof. dr H. Bukowiecki był również inicjatorem zorganizowania jubileuszu 60-lecia Wy-

działu Farmaceutycznego w Warszawie w 1986 r. Z tej okazji napisał do Farmacji Polskiej (42, 1, 1986) artykuł o dziejach wydziału. Niestety nie doczekał tej pięknej uroczystości.

Działalność prof. dr H. Bukowieckiego znana była również poza własną uczelnią. Był przewodniczącym Zespołu Botaniki działającym przy Instytucie Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN. Od 1983 r. został członkiem zwyczajnym Towarzystwa Naukowego Warszawskiego — Wydziału V Nauk Medycznych. Ostatni referat wygłosił na posiedzeniu tego towarzystwa 13 grudnia 1984 r. na temat „Najwybitniejsze pomniki literatury medycznej i farmakologicznej”. Prace z zakresu historii publikował do ostatnich chwil swojego życia.

Dorobek naukowy prof. dr H. Bukowieckiego obejmują około 300 publikacji, w tym podręcznik i kilka skryptów. Wykaz 55 prac wydrukowanych już po przejściu Profesora na emeryturę w 1973 r. zamieszczony jest w Wiadomościach Zielarskich (1986, 11:22—25). Większość prac publikowana była w czasopismach polskich, głównie: *Acta Poloniae Pharmaceutica*, *Farmacja Polska*, *Kwartalnik Historii Nauki i Techniki*, *Studia i Materiały z Dziejów Nauki Polskiej*.

Prof. dra hab. H. Bukowieckiego pasjonowała nie tylko nauka, dydaktyka i wychowanie. Pracował również społecznie. Był sekretarzem generalnym Polskiego Towarzystwa Farmaceutycznego w początkach jego istnienia i przewodniczącym Oddziału Warszawskiego PTFarm. Był także członkiem zarządu i bibliotekarzem Polskiego Towarzystwa Botanicznego. Należał do Komisji Nazewnictwa Roślin Uprawianych, działającej przy Ogrodzie Botanicznym UW. W latach 1957—1960 był prodziekanem Wydziału Farmaceutycznego.

Za swoją różnorodną i bogatą działalność otrzymał wiele odznaczeń, wśród których najwyżej sobie cenił tytuł honorowy Zasłużonego Nauczyciela PRL. Miał ponadto: Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, Medal Komisji Edukacji Narodowej, Medal Ignacego Łukasiewicza, Medal Akademii Medycznej w Warszawie, Medal Wydziału Weterynarii SGGW-AR, Odznakę „Za Wzorową Pracę w Służbie Zdrowia”. Za napisanie podręcznika akademickiego „Botanika Farmaceutyczna” dostał w 1973 r. nagrodę indywidualną II stopnia Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej, 12 maja 1982 r. na uroczystym posiedzeniu Rady Wydziału Farmaceutycznego wręczono Profesorowi „Odnowiony Dyplom” po 57 latach pracy.

Prof. dr H. Bukowiecki zmarł 27 lutego 1986 r. Pogrzeb odbył się w dniu 6 marca na Cmentarzu Powązkowskim w Warszawie (kw. 134, rz. 2, m. 2).

Odszedł od nas człowiek wielkiego umysłu i szlachetnego serca, który całe swoje życie służył społeczności farmaceutycznej, a swoją pracą i postępowaniem wystawił sobie najtrwalszy pomnik. Jego umiłowanie wiedzy, zasady postępowania, myśli i wskazania żyć będą w pamięci i w sercach najbliższych współpracowników i uczniów.

Non omnis moriar.

Mirosława Furmanowa
(Warszawa)

* * *

Profesor Henryk Bukowiecki był wieloletnim współpracownikiem Zakładu Historii Nauki i Techniki, a następnie Instytutu Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN. 29 października 1973 roku został przewodniczącym Zespołu Historii Botaniki działającym przy Instytucie. Przewodził temu Zespołowi ponad 12 lat. Wpływał tym samym na kierunek i poziom prac wszystkich tych botaników, którzy interesowali się historią swojej dyscypliny i skupiali się wokół Instytutu, biorąc udział często w jego planowych i ważnych pracach. Tym samym Profesor Bukowiecki kształtował pewien odcinek działalności IHNOiT.

Współpraca Profesora Bukowieckiego z IHNOiT i zainteresowanie historią botaniki zaczęło się o wiele wcześniej. Działał już bardzo aktywnie w Zespole Historii Botaniki, kierowanym od 1964 roku przez doc. Ludmiłę Karpowiczową. Wiele publikował, proponował wiele inicjatyw organizacyjnych.

Jako przewodniczący Zespołu zmienił nieco formułę organizacyjną jego działalności. Rozszerzył znacznie skład Zespołu, zapraszając do stałej współpracy liczne grono ludzi, zainteresowanych historią botaniki bądź profesjonalnie, bądź na marginesie innej działalności. Wyszukiwał ludzi zaangażowanych i zapalonych i stwarzał im warunki do przedstawienia swoich dokonań i pomysłów. Za jego czasów weszło do Zespołu wielu najaktywniejszych członków. Zebrania stały się forum dyskusji naukowej i pogębiania umiejętności warsztatowych.

Uprawianie historii botaniki pojmował Profesor szeroko, szczególną jednak uwagę zwracał na prace dokumentacyjne. Od wielu lat postulował inwentaryzację i mikrofilmowanie zabytków polskiego piśmiennictwa botanicznego, tworzenie katalogów ilustracji, a także katalogów zbiorów zielnikowych dotyczących ziem Polski lub polskich przyrodników, znajdujących się w ośrodkach zagranicznych. Kwestie te podnosił wielokrotnie. Już na zebraniu inauguracyjnym rozpoczynającym Jego działalność, jako przewodniczącego (14.X.1974) zaproponował w planie pracy Zespołu, jako zadanie naczelné prace dokumentacyjne, badania starodruków botanicznych, historię nauczania botaniki. W związku z tymi dążeniami kontynuował Profesor dwie poważne inicjatywy Zespołu: *Słownik Biologów Polskich* i tłumaczenie *De causis plantarum* dzieła Teofrasta. *Słownik Biologów* współredagował od 1974 r. i napisał do niego 14 biogramów botaników polskich: Wł. Szafera, J. Rostafińskiego, J. Paczoskiego, M. Raciborskiego, D. Szymkiewicz i in. Niestety nie doczekał ukazania się tej książki w druku.

Dруга inicjatywa — tłumaczenie tzw. fizjologii roślin Teofrasta — podjęta została jeszcze na początku 1973 r. Mimo, iż do opieki naukowej nad tym tłumaczeniem zobowiązali się niektórzy członkowie Zespołu, los zrzucił, że na Profesora Bukowieckiego spadł obowiązek uzupełnienia wysiłku tłumacza o opracowanie botaniczne (szczegółowa recenzja przekładu, indeks nazw botanicznych itp.).

Swoje prace z dziedziny historii botaniki Profesor publikował w obu czołowych pismach Instytutu: „Kwartalniku Historii Nauki i Techniki“ oraz „Studiach i Materiałach z Dziejów Nauki Polskiej.“ Przygotował do druku wydany w 1977 r. 27 zeszyt „Studiów i Materiałów z Dziejów Nauki Polskiej“, poświęcony historii nauk biologicznych i medycznych. Zeszyt ten zawiera m. in. opracowanie korespondencji wybitnych botaników. Tematycznie Profesor wierny był zagadnieniom, które stawał jako najważniejsze w pracach Zespołu, a więc badaniom polskiej literatury botanicznej, polskich zasobów zielnikowych, historii nauczania botaniki. Taki cha-

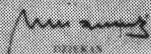
QTT PQS

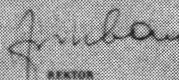
W IMIENIU
POLSKIEJ RZECZYPOSPOLITEJ LUDOWEJ
MY REKTOR WARSZAWSKIEJ AKADEMII MEDYCZNEJ
I DZIEKAN WYDZIAŁU FARMACEUTYCZNEGO
STWIERDZAMY, ŻE OBYWATEL

PROF. DR HAB. HENRYK BUKOWIECKI

KTÓRY UZYSKAŁ DYPLOM UKOŃCZENIA
STUDIÓW FARMACEUTYCZNYCH W ROKU 1925
W CIĄGU 35 LAT PRACY NAUKOWEJ
W UNIWERSYTECIE WARSZAWSKIM
W TAJNYM UNIWERSYTECIE ZIEM ZACHODNICH
I WARSZAWSKIEJ AKADEMII MEDYCZNEJ
NIE ZŁAMAŁ PRZYSIĘGI OBOWIĄZUJĄCEJ MAGISTRA
FARMACJI, BYŁ OFIARNYM PRACOWNIKIEM
SŁUŻBY ZDROWIA, STAŁ SIĘ CHŁUBĄ
POLSKIEJ SPOŁECZNOŚCI NAUKOWEJ I WZOREM
DO NAŚLADOWANIA

STWIERDZAJĄC POWYŻSZE, UROCZYŚCIE TEN DYPLOM
OZDOBIONY PIECZECIĄ UCZELNI
WRAZ Z GRATULACJAMI DO RĄK ODDAJEMY

DIEKAN

REKTOR

WARSZAWA, DNIA 18 MARCA 1981 ROKU

rakter miały Jego referaty wygłoszone na organizowanych przez Instytut sesjach naukowych: *Rośliny lecznicze w „Dykcjonarzu roślinnym“ Krzysztofa Kluka* (z M. Furmanową — *Sesja Krzysztof Kluk — uczonego i pisarza rolniczego*, Ciechanowiec 1973) i *Botanika farmaceutyczna w dziełach Jana Jonstona* (z M. Furmanową i O. Olszowską — *Sesja Jan Jonston, lekarz i uczonego XVII wieku*, Leszno 1975). Praca *Plantae karoanae w Zielniku Warszawskim* (z B. Beldowską), opublikowana w „Studiach i Materiałach z Dziejów Nauki Polskiej“ w 1968 r. obrazuje zainteresowania Profesora zielnikami, jako źródłem do historii botaniki. Wziął udział w publikowanej na łamach „Kwartalnika Historii Nauki i Techniki“ dyskusji o nauczaniu historii nauki pisząc uwagi o programie historii farmacji w Uniwersytecie w Pitzburgu (KHNiT 1978 z. 2 s. 427). Interesowały Go dzieje zbiorów i bibliotek botanicznych, czemu dał wyraz w pracy pt. *Niektóre starodruki botaniczne w bibliotece Załuskich* („Studia i Materiały z Dziejów Nauki Polskiej“ 1969 z. 16 s. B), jak i dzieje instytucji naukowych (np. 55 lat *Zakładu Botaniki Farmaceutycznej w Warszawie* (KHNiT 1977 z. 4 s. 833), kontynuował podjęte przez poprzedników dzieje polskiej nomenklatury botanicznej (*Staropolskie historyczne nazwy synonimiczne rodzajów roślinnych jako źródło nowoczesnej nomenklatury*, KHNiT 1977, z. 3 s. 613). Z pogranicza botaniki i farmacji są opracowania roślin leczniczych w farmakopeach polskich.

Profesor Bukowiecki publikował zarówno duże rozprawy, o których wspomniano jak i wiele materiałów informacyjnych, m. in. opublikowaną w z. 1 z 1979 r. KHNiT bibliografię najważniejszych prac z historii botaniki farmaceutycznej opracowanych w latach 1959—1971. Cenił działalność informacyjną, uważając, że każdy przejaw działalności historyków botaniki w kraju i na świecie godny jest odnotowania.

W ostatnich latach swojego życia poświęcił wiele czasu i pracy dziełu odtworzenia ogrodu roślin leczniczych Krzysztofa Kluka. Pracę tę podjęło Muzeum Rolnictwa im. K. Kluka w Ciechanowcu, z którym Profesor Bukowiecki współpracował długie lata.

Profesor Bukowiecki podejmował takie prace historyczne, jakie tylko przyrodnik może wykonać. Ich lektura odsłania nam warsztat pracy wytrawnego systematyka, który zastosowany do analizy starych ksiąg daje oryginalne i cenne opracowania. Profesor znał zasoby polskich bibliotek, cenił je i umiał wykorzystywać. Dokładał także starań, ażeby wszystkie dokumenty polskiej kultury naukowej w dziedzinie botaniki zachować i ochronić przed zniszczeniem i rozproszeniem.

Wanda Grębecka
(Warszawa)